

Woorddossier

1. Algemene woorden
2. Vaktaal
3. Woordcombinaties
4. Spreektaal - schrijftaal
5. Synoniemen
6. Thematische woordenlijsten

1. Algemene woorden

Bijvoorbeeld (vul zelf aan):

- toelichten

scheidbaar: Hij *licht* de cijfers *toe*

toelichten: lichtte toe, heeft toegelicht
de toelichting

- verklaren

hij verklaart
de verklaring

- begrippen

het begrip
het begrippenkader

- afwegen

scheidbaar: Hij weegt de voor- en nadelen af
afwegen: woog af, heeft afgewogen
de afweging

2. Vaktaal

Bijvoorbeeld (vul zelf aan):

- **(to) delete, verwijderen**

Ik heb het document verwijderd.

- **usb-stick, verwisselbare schijf**

Ik zet de presentatie op een verwisselbare schijf en neem hem mee.

- **de injectie, de prik**

Hij krijgt een injectie.

Spreektaal: Ik kom een prik halen.

- **chirurgisch ingrijpen, opereren**

In dat geval kunnen we vroegtijdig chirurgisch ingrijpen.

In dat geval kunnen we in een vroeg stadium opereren.

- **het meerjaren onderhoudsplan**

Om goed in kaart te krijgen welke kosten het onderhoud van bijvoorbeeld een bedrijfspand met zich meebrengt, is een **meerjarenonderhoudsplan** van belang.

- **het haalbaarheidsonderzoek**

Een haalbaarheidsonderzoek is een onderzoek naar de haalbaarheid van een project.

3. Woordcombinaties

Bijvoorbeeld (vul zelf aan):

- deel uitmaken van

Voorbeeldzin: Het ontslag van deze medewerkers *maakt deel uit van* een ingrijpende reorganisatie binnen het bedrijf.

Grammatica: uitmaken = scheidbaar ww

- deelnemen aan

Voorbeeldzin: Waarom *neemt* zij niet *deel aan* de vergadering?

-Grammatica: deelnemen = scheidbaar ww

- onderzoek verrichten naar / onderzoek doen naar

TNO *verricht* onderzoek naar de brandveiligheid van kleding.

TNO *doet* onderzoek naar de brandveiligheid van kleding.

- het project

een project   opstarten
                  ontwikkelen
                  uitvoeren
                  volgen
                  afronden
                  evalueren

4. Spreektaal - Schrijftaal

Bijvoorbeeld (vul zelf aan):

Spreektaal

Schrijftaal

M'n

Mijn

't Is

Het is

Meteen

Direct

Dingen

Zaken, aspecten

Ik vind het heel erg leuk

Dat spreekt me erg aan/Dat trekt mij enorm

Een opleiding gedaan

Een opleiding gevolgd, afgerond

Iets doen

Handelen, optreden, maatregelen nemen, ingrijpen

Gebruiken

Hanteren, gebruikmaken van

Een paar dingen

Een aantal zaken

Een gesprek gehad

Een gesprek gevoerd met/Ik heb gesproken met

Hetzelfde

Identiek/vergelijkbaar

Hetzelfde zijn

Overeenkomen

Zo'n

Een dergelijk(e), een vergelijkbare

Een heleboel

Erg veel

Ik weet dus

Ik weet dan ook

Ik weet niet hoe dat komt

Daar heb ik geen verklaring voor

Natuurlijk

Uiteraard

5. Synoniemen

Bijvoorbeeld (vul zelf aan):

- participeren in, meedoen aan/met, deelnemen aan

Hij *participeert* in de projectgroep.

Hij *participeert* nauwelijks in de discussie.

Hij *heeft zitting* in de stuurgroep.

Hij *zit* in het bestuur. / Hij *is* bestuurslid.

Hij *doet mee* aan de voetbalwedstrijd.

Hij *neemt deel* aan de conferentie.

- evalueren, beoordelen

Aan het eind van de module zullen we deze *evalueren*.

Uit de evaluatieformulieren kan ik opmaken hoe de deelnemers de cursus *beoordelen*.

- cursief, schuingedrukt

De naam van ons bedrijf wordt *cursief* geschreven.

- inflatie, geldontwaarding, gelddepreciatie

De *inflatie* neemt toe: geld verliest in hoog tempo zijn waarde.

- fiscus, belastingdienst

In het hoogste tarief gaat zo'n 52% naar de *fiscus*.

- lacune, hiaat, leemte

Onderzoek naar pasgeborenen door huisartsen vertoont *lacunes*.

Huisartsen onderzoeken *niet alles* wat nodig is bij pasgeboren baby's.

6. Thematische woordenlijsten

Bijvoorbeeld (vul zelf aan):

Taalmiddelen bij het formuleren van je eigen mening en het schrijven van een betoog

(..) Keuzemogelijkheid: je kunt ook deze woorden gebruiken of je kunt dit deel weglaten

Mening

Ik vind ...

Ik vind het beter (duidelijker, urgenter, belangrijker) dat (als) ...

Ik ben van mening dat ...

Ik ben van oordeel dat...

Naar mijn mening...

Ik beschouw ... als ...

Die mening deel ik (niet).

Mijn mening komt (in grote lijnen) overeen met die van ..., echter ...

Hoewel ... van oordeel is dat ..., blijf ik bij mijn mening dat ...

Naar mijn opvatting ...

In mijn denkwijze is het zo dat ...

De gangbare mening is ...; ik ben echter van mening dat ...

Standpunt innemen

Ik sta positief (negatief) tegenover ...

Ik sta op het standpunt dat ...

Weerleggen/betwisten

Ik wil dit dan ook weerleggen met ...

Ik bestrijd dit (ten zeerste).

Dat kan ik beantwoorden met ...

Ik betwist dan ook dat ...

Tegen de opvatting (de mening, het idee) dat ..., verzet ik mij dan ook...

Ik ben erg gekant tegen ...

Ik stel ... dan ook in het ongelijk.

Ik heb bezwaar tegen ...

Ik heb er bezwaar tegen dat ...

Vandaar dat ik bezwaar maak tegen ...

Ik heb iets tegen ...

Ik spreek dan ook tegen dat ...

Bewijzen

Ik wil met ... (hiermee) bewijzen dat ...

Hiermee wil ik bewijzen dat ...

Ik wil (hierbij) aantonen dat ...

Hiermee wil ik rechtvaardigen dat ...

Ik betoog ...

Mijn betoog is er dan ook op gericht te bewijzen (aan te tonen, te rechtvaardigen) dat ...

Mijn beweegredenen zijn ...

Ik wil dan ook (als argument, als bewijs) aanvoeren dat ...

Bevestigen

Die mening kan ik bevestigen.

Ik beweer dan ook dat ...

Ik verklaar dan ook dat ...

Ik verzeker u dat ...

Daarom onderstreep ik het belang van ...

Vandaar dat ik het belang van ... onderstreep.

Ik leg dan ook de nadruk op ...

Ik vind het aannemelijk dat ...

Van mening veranderen

Ik kom op mijn woorden terug.

Ik kom op mijn (aanvankelijke, oorspronkelijke, eerder ingenomen) standpunt terug.

Ik constateer dan ook een verandering in mijn mening, in die zin dat ...

Waar ik eerder van mening was dat ..., zie ik nu in dat ...

Neutraal blijven

Ik houd me op de vlakte.

Ik houd mijn mening liever voor me.

Ik spreek me niet uit over ...

Hier laat ik me niet over uit.

Ik laat me niet uit over ...

Ik laat me niet verleiden tot uitspraken over ...

Geen commentaar.

Ik onthoud me van commentaar.

Bijlagen

A. Structuurmarkeerders en signaalwoorden

B. Verbindingswoorden

C. Verwijswoorden

D. Werkwoorden met 'te' of zonder 'te'

E. Combinaties met 'raken'

F. Lidwoorden

A. Structuurmarkeerders en signaalwoorden

Structuurmarkeerders (rapportagetechnisch)

Omslag

Titelpagina

Titel

Ondertitel

Inhoudsopgave

Nummering van onderdelen

Hoofdstuktitels

Paragraaftitels

Tussenkopjes

Paginanummers

Voetteksten

Figuurbijchriften

Tabelkopjes

Titels van kaders

Index

Bijlagen

Lay-out: lettergrootte, vet, onderstreping, cursivering witregels

Signaalwoorden (tekstuele structuurmarkeerders)

Behalve met structuurmarkeerders kun je de structuur ook markeren door middel van woorden: de zogenoemde *tekstuele structuurmarkeerders*. Deze woorden geven aan wat de structuur is van de tekst. Ze geven aan wat de verbanden zijn tussen alinea's en zinnen in die alinea's. *Signaalwoorden* geven de lezer een signaal: Let op, nu komt er een voorbeeld, nu komt er een gevolg. Omdat het onderscheid tussen de twee categorieën hier niet van belang is, staan de structuurmarkeerders en de signaalwoorden door elkaar.

Opsomming of volgorde

allereerst
vervolgens
ten eerste, tweede, derde
in de eerste, tweede, derde plaats
ten slotte
als laatste
bovendien
verder
voorts
dan
daarnaast
ook
tevens
zowel..., als...

Gevolg

het gevolg hiervan is
als gevolg hiervan
ten gevolge van
hieruit volgt
dan ook
dus

Tegenstelling

aan de ene kant
aan de andere kant
enerzijds, anderzijds
anders is het
toch
echter
in tegenstelling tot
in tegenstelling met
integendeel
daarentegen
evenwel
maar
terwijl

Tijd

aanvankelijk
eerst
vervolgens
voordat
nadat
terwijl
inmiddels
intussen
daarna
daarop
voorheen
later
sinds

de overeenkomst

overeenkomstig

evenals

evenzeer

evenzo

zowel... als... .

niet alleen. .. maar ook. ..

Oorzaak/reden/verklaring

ten gevolge van

immers

namelijk

verklaring

dat wil zeggen

de oorzaak

aangezien

daar

zodat

door

doordat

door het feit dat

omdat

want

Conclusie/samenvatting

concluderend
de conclusie
afsluitend
resumerend
samenvattend
kortom
uiteindelijk
ten slotte

Voorbeeld of uitleg

voorbeeld
bijvoorbeeld
ter illustratie
zo
als volgt
toelichting
stel (dat)
gesteld dat
neem
onder andere
met andere woorden
dat houdt in

Vergelijking of overeenkomst

vergelijk
vergeleken met

Hiërarchie

met name
vooral
voornamelijk
het belangrijkste
daarenboven

Doel

om
opdat
teneinde
met als doel

B. Verbindingswoorden

Verbindingswoorden verbinden zinnen of zinsdelen met elkaar. Verbindingswoorden geven aan wat de relatie tussen zinnen of zinsdelen is. Veel betekenisvolle verbindingswoorden zijn tevens signaalwoorden.

Verbindingswoorden met weinig betekenis

Dat¹

En (verbindt twee hoofdzinnen, meestal geen komma tussen de twee zinnen)

Of¹ (aan het begin van een bijzin: 'Het is niet duidelijk **of** die resultaten kloppen.')

Betekenisvolle verbindingswoorden

Keuze

Of (in de betekenis van: 'Hij kan in die situatie de eer aan zichzelf houden en aftreden, **of** hij wordt de volgende vergadering weggestemd.')

**Reden of motivatie van handeling,
er is sprake van een beslissing**

omdat¹

daar¹

aangezien¹

daarom

want (verbindt twee hoofdzinnen)

Oorzaak of noodzakelijkheid

doordat¹

daardoor

Gevolg

zodat¹

Doel

opdat¹

om (+ te)

teneinde

nu¹

toen¹

dan

zolang¹

Mogelijkheid of conditie

wanneer¹

als¹

indien¹

in het geval dat¹

gesteld dat¹

Middel

waartoe¹

waarvoor¹

daartoe

daarvoor

Verklaring

Dan ook

Tijd

voordat¹

totdat¹

nadat¹

Immers

Namelijk

Tegenstelling

Hoewel¹

Maar

Tenzij¹

terwijl¹

zodra¹

Uitleg of conclusie

Derhalve

Dus

Dan ook

Wijze of manier

Zo dat¹

Op een (...) manier dat¹

Op een wijze dat¹

¹ Na deze verbindingswoorden volgt een bijzinstructuur. (Dat houdt in dat de werkwoorden aan het eind van de zin komen.)

Wanneer je de zin met de bijzin begint, treedt inversie in de hoofdzin op, dus eerst het werkwoord, dan het onderwerp.

Voorbeeld

- **We hebben** brood uit het vuistje gegeten, omdat ik vandaag alleen op de groep stond.
- Omdat ik vandaag alleen op de groep stond, **hebben we** brood uit het vuistje gegeten.

C. Verwijswoorden

Met verwijswoorden verwijst je naar een bepaald woord (dat is het *antecedent*). Je gebruikt verwijswoorden om ervoor te zorgen dat in je tekst niet steeds dezelfde woorden herhaald worden. Een verwijswoord staat in de plaats van een of meer woorden die je al eerder in je tekst hebt vermeld.

Verwijzing naar personen

<i>Subject of onderwerp</i>	<i>Object</i>	<i>Possessief of bezittelijk</i>	<i>Reflexief of wederkerend</i>
ik	me/mij	mijn	me
je/jij	je/jou	jouw	je
u	u	uw	zich
hij	hem	zijn	zich
zij	haar	haar	zich
wij	ons	onze (de) /ons (het)	ons
jullie	jullie	jullie	je
ze/zij	ze/hen/hun	hun	zich

Verwijzing naar zaken

<i>Subject of onderwerp</i>	<i>Object</i>	<i>Possessief of bezittelijk</i>	<i>Reflexief of wederkerend</i>
de-woorden			
zij	haar	haar	deze/die
hij	hem	zijn	deze/die
het-woorden			
het	het	zijn	dit/dat
meervoud			
ze	ze	hun	deze/die

Verderop wordt het onderscheid tussen *dat* en *wat* besproken.

Verwijzing in combinatie met een voorzetsel

Personen

Voorzetsel + mij/jou/u/hem/haar/ons/jullie/hen 'Ik ga **met jou** mee.'

Voorzetsel + wie

'De studenten **met wie** ik heb samengewerkt, (...).'

Gebruik dit niet voor schrijftaal:

'De studenten **waarmee** ik heb samengewerkt, (...).'

Zaken

Er + voorzetsel

Ze hebben **er** niet **aan** gedacht.

Hier + voorzetsel

Hierna volgt een toespraak.

Daar + voorzetsel

Daarover hebben we al gesproken.

Waar + voorzetsel

De opdrachten **waaraan** ik te weinig tijd besteed, (...)

Let op: Soms verandert een voorzetsel door het te combineren met *er, hier, daar* of *waar*.

Voorbeelden

'met' wordt 'mee' bedoelen met Hier wordt mee bedoeld dat. ..

'tot' wordt 'toe' leiden tot Dat leidt ertoe dat. ..

Wanneer gebruik je *hen* en wanneer *hun*?

Er is een grammaticaal onderscheid tussen *hen* en *hun*. *Hen* gebruik je na een voorzetsel, of wanneer het lijdend of oorzakelijk voorwerp is.

Voorbeelden

- **Voor hen** bleek dat voorstel onacceptabel. (na voorzetsel)
- De directie heeft **hen** niet aangenomen. (lijdend voorwerp)

Hun gebruik je als het meewerkend voorwerp is (zonder voorzetsel!). Je kunt dan vragen 'voor wie?', 'aan wie?' of 'bij wie?'.

Voorbeelden

- De directie heeft **hun** tijdig verteld wat de plannen inhielden. (Aan wie? Aan hen! Ofwel: hun!)
- Hij deelde **hun** mee dat zij niet langer welkom waren.

Wanneer gebruik je *dat* en wanneer *wat*?

Dat gebruik je als je verwijst naar een onzijdig zelfstandig naamwoord (een het-woord).

Voorbeeld

Dat is het beste boek **dat** ik ooit heb gelezen.

Dat is de beste scriptie **die** ik tot nu heb gezien. ('Scriptie' is een de-woord)

Wat gebruik je als je verwijst naar onbepaalde woorden als 'iets', 'niets', 'veel' en 'alles'.

Voorbeeld

Noem iets **wat** je leuk aan haar vindt.

Wat gebruik je ook als je verwijst naar woorden als 'het duurste' en 'het enige'.

Voorbeeld

Het duurste **wat** ik ooit heb aangeschaft, is mijn huis.

Wat kan ook naar een hele zin verwijzen. Vergelijk de volgende twee zinnen:

Voorbeelden

- Hij weigerde vervolgens het bod, **dat** volgens hem veel te laag was. (*Dat* verwijst naar het bod.)
- Hij weigerde vervolgens het bod, **wat** tot grote onrust leidde. (*Wat* verwijst naar de hele vorige zin.)

D. Werkwoorden met *te* of zonder *te*

(Hulp)werkwoorden met *te*

Wanneer je de volgende werkwoorden combineert met een ander werkwoord krijg je *te* + de infinitiefvorm.

Werkwoorden   Voorbeeldzinnen

beginnen	In oktober begint de campagne goed te lopen.
beloven	De commissie belooft de vergadering regelmatig op de hoogte te houden
houden	
beogen	De gemeente beoogt hiermee de buurt erbij te betrekken.
besluiten	Het bestuur besluit agendapunt 3 uit te stellen naar de volgende vergadering.
bevelen	De raad van toezicht beveelt de directie de streefcijfers aan te passen.
beweren	Hij beweert de beste apparatuur te hebben.
blijken	Het programma bleek niet meer te wijzigen.
denken	Hij denkt hiermee de oplossing in handen te hebben.
dreigen	De situatie dreigt uit de hand te lopen.
durven	Ik durf niet te beweren dat we de zaak in de hand hebben.
eisen	Hij eist in aanmerking te komen voor die uitkering.
gebieden	Hij gebiedt het personeel het werk te hervatten.
gelasten	De politie gelast de mensen door te lopen.
geloven	Hij gelooft binnen een jaar de omzet op peil te hebben.
hangen	De spandoeken zijn bijna klaar, ze hangen nu te drogen.
hebben ²	Zij hebben dat te doen. (betekenis 'hebben te': moeten, het is verplicht).
helpen ²	Dat helpt hem de groei te verklaren.
hoeven	Aan een positief bedrijfsresultaat hoeft men niet langer te twijfelen.
horen ² /behoren	Een goed werknemer hoort dat te laten.
hopen	Ik hoop hem tijdig te kunnen bereiken.
komen ²	Helaas komt deze bijeenkomst te vervallen.
leren ²	Hiermee leert u de juiste houding in te nemen.
liggen	Het hout ligt te rotten.
lijken	De recessie lijkt af te nemen.
lopen	De nieuwe managers liepen druk te netwerken.
menen	Zij meent correct te handelen.
pogen	Hij heeft gepoogd de medewerkers goed in te werken.
proberen	Hij probeert zich van commentaar te onthouden.
schijnen	Hij schijnt op een wachtlijst te staan.
staan	Verschillende partijen staan te trappelen om het bedrijf over te nemen.
trachten	Hij trachtte de fout te herstellen.
vallen	Of de begroting bijgesteld moet worden, valt nog te bezien.

vergeten	Vergeet niet tijdig de medicijnen toe te dienen.
verklaren	Hij verklaart dat niet gezegd te hebben.
verlangen	Hij verlangt ernaar de winstcijfers openbaar te maken.
vinden ²	Ik vind dat niet te verklaren.
weigeren	Hij weigert zijn excuses aan te bieden.
weten	Hij wist het eindrapport op tijd af te leveren (betekenis: met veel inspanning is het gelukt). In tegenstelling tot: Hij weet dat het eindrapport op tijd afgeleverd moet worden (betekenis: op de hoogte zijn).
zijn ²	Dit verlies is niet te verklaren.

²) Deze werkwoorden kunnen zowel met *te* als zonder *te* voorkomen.

Houdingswerkwoorden met *te*

De werkwoorden *zitten*, *lopen*, *staan* en *liggen* worden wel houdingswerkwoorden genoemd. In de schrijftaal komen dergelijke vormen niet vaak voor. In de spreektaal des te meer. Je combineert ze met *te*.

Hij zit te dromen.

Hij loopt zich te vervelen.

Hij staat daar te niksen.

Hij ligt de hele dag op de bank te zappen.

Voltooide tijd

Let op: In de voltooide tijd verdwijnt *te* weer bij de werkwoorden *zitten*, *staan*, *liggen*, *lopen*, *hoeven*, *durven*.

Voorbeelden

Hij durfde gezien de omstandigheden die maatregelen niet te nemen. (onvoltooide tijd)

Gezien de omstandigheden heeft hij die maatregelen niet durven nemen. (voltooide tijd)

Voorbeelden

Hij hoefde die maatregelen uiteindelijk niet te nemen. (onvoltooide tijd)

Hij heeft die maatregelen uiteindelijk niet hoeven nemen. (voltooide tijd)

Hij heeft zitten te dromen. (voltooide tijd)

Hij heeft zich lopen vervelen. (voltooide tijd)

Bij de werkwoorden *beginnen*, *proberen*, *vergeten* en *weigeren* zijn in sommige gevallen in de voltooide tijd twee vormen mogelijk. In zakelijke teksten kun je je beperken tot de eerste vorm.

Hij heeft geprobeerd een nieuwe applicatie te schrijven.

Hij heeft een nieuwe applicatie proberen te schrijven.

(Hulp)werkwoorden met of zonder *te*

hebben

zonder te: Hij heeft dat gedaan.

met te: Hij heeft dat niet te doen. (betekenis: Hij mag dat niet doen)

helpen

zonder te: Ik help haar duwen.

met te: Ik help hem zijn opdracht af te ronden.

horen

zonder te: Ik hoor hem zingen.

met te: Een verpleegkundige hoort dat niet te doen.

komen

zonder te: Hij komt met ingang van januari bij ons werken.

met te: De eindejaarsuitkering kwam te vervallen. (betekenis: een hogere instantie heeft dat beslist)

leren

zonder te: Ik leer hem samenvatten.

met te: Ik leer hem dat schema te gebruiken.

vinden

zonder te: Hij vindt dat er goed bij passen.

met te: Hij vindt niet te gebruiken.

zijn

zonder te: Die cd-rom is veelvuldig gebruikt.

met te: Dit schijfje is niet meer te gebruiken. (betekenis: kun je niet meer gebruiken)

Let op de vorm *te weten komen*. ('Dat ben ik nooit te weten gekomen.')

(Hulp)werkwoorden zonder *te*

Na de volgende werkwoorden krijg je geen *te*

kunnen, mogen, willen en moeten;

gaan en zullen;

blijven, laten, doen (in de betekenis van *laten*), *voelen, zien*.

Voorbeelden

kunnen	Ik kan werken
mogen	Met een studievizum mag je maar een aantal uur per week werken.
willen	Ik wil in één jaar de propedeuse halen.
moeten	Ik moet oppassen dat ik geen negatief bindend studieadvies krijg.
gaan	Ik ga volgend jaar stage lopen
zullen	Ik zal het projectverslag kopiëren.
blijven	Ik blijf eten.
laten	Ik laat hem overwerken.
doen	Die hulpstof doet het smeltpunt verlagen.
voelen	Ik voel mijn hart kloppen.
zien	Ik zie hem die tentamens niet halen.

E. Combinaties met *raken*

- aan de drank raken
- bekend raken
- gewend raken aan
- gewond raken
- in brand raken
- in verwarring raken
- ingeburgerd raken
- lek raken
- uit de tijd/mode raken
- uitgeput raken
- vermoeid raken
- verouderd raken
- verslaafd raken aan
- werkloos raken

F. Lidwoorden

Schema *de/het*

Dit schema kun je gebruiken om je geschreven teksten na te kijken op juist gebruik van lidwoorden en vormen die onder invloed van het lidwoord veranderen, zoals aanwijzend voornaamwoord (*deze* of *die* en *dit* of *dat*), betrekkelijk voornaamwoord (*die* of *dat*), vragend voornaamwoord (*welke* of *welk*) of bijvoeglijk naamwoord (*moeilijke* of *moeilijk*).

In het woordenboek kun je vinden of een woord een *de*- of een *het*-woord is.

De-woorden	Het-woorden
deze regeling	dit (formulier)
die regeling	dat (formulier)
de regeling die een regeling die	het (formulier) dat een (formulier) dat
welke regeling welke regelingen	welk formulier welke formulieren
de belangrijke regeling ⁴ een belangrijke regeling ⁴ belangrijke regelingen	het belangrijke (formulier) ⁴ een belangrijk (formulier) belangrijke (formulieren) <i>het meervoud is altijd een de-woord</i>
mannelijk de-woord: hij/hem/zijn vrouwelijk de-woord: zij/haar/haar	het is erg duidelijk ik heb het al ingevuld

⁴ Een uitzondering hierop zijn vaste combinaties, zoals:

De maatschappelijk werker; het maatschappelijk werk

Het financieel management

De algemeen directeur

De zakelijk leider (maar de zakelijke leiding)

De administratief medewerker

De waarnemend voorzitter

Het wekelijks overleg

Het medisch centrum (wel: de medische centra)

⁵**de** (mannelijk)

De raad heeft **zijn** besluit genomen. **Hij** komt er dan ook niet op terug. De besluitvorming heeft **hem** al te veel tijd gekost.

⁶**de** (vrouwelijk)

De regering werpt **haar** vruchten af. Ik heb **haar** strikt toegepast. **Ze** zal een grote verandering in gang zetten.

⁵⁺⁶ Veel mensen verwijzen niet graag met *hij* en *hem* naar zaken, ook al zijn dat mannelijke woorden. De voorbeeldzinnen in dit schema doen dan ook een beetje raar aan. Meestal zal een schrijver zo'n situatie vermijden door de zin te herschrijven. De voorbeeldzinnen zouden bijvoorbeeld als volgt herschreven kunnen worden:

- De raad heeft zijn besluit genomen en komt er dan ook niet meer op terug. De besluitvorming heeft al te veel tijd gekost.
- De raad heeft zijn besluit genomen. Deze komt er dan ook niet meer op terug. Het heeft de raad al te veel tijd gekost.

Gebruik van de lidwoorden in teksten

Eerst 'een', dan 'de' of 'het'

Wanneer je een woord in je tekst nog niet geïntroduceerd hebt, gebruik je *een*. Wanneer je het woord al eerder in de tekst hebt gebruikt, of als de lezer precies weet waar het om gaat, gebruik je een bepaald lidwoord: *de* of *het*. Je gebruikt dus een bepaald lidwoord als je weet waar het om gaat. '*Een station*' versus '*het centraal station*'.

'De' of 'het' bij afkortingen

Bij afkortingen gebruik je het lidwoord dat hoort bij het uitgeschreven woord.

Voorbeelden

- **de** PvdA, want het is *de* partij
- **het** CDA, want het is *het* appel
- **de** pc, want het is *de* computer

Geen lidwoord

Geen lidwoord gebruik je in de volgende gevallen:

1 bij namen van bedrijven:

Voorbeelden

- Bij KPN zullen gedwongen ontslagen vallen.
- Philips presenteert zijn jaarverslag.
- Ik werk bij DSM.

maar weer wel bij politieke partijen en geestelijke stromingen:

Voorbeelden

de islam, de rooms-katholieke kerk, de SP

2 in bepaalde vaste combinaties:

Voorbeelden

op straat, op school, naam en adres, pen en papier

3 bij het meervoud van onbepaalde zelfstandig naamwoorden:

Voorbeelden

- een student – studenten
- een vrouw – vrouwen
- een werknemer – werknemers

4 voor ontelbare zaken

Voorbeelden

melk, brood, geld

maar bij de ontkenning krijg je wel *geen*:

Voorbeelden

geen melk, geen brood, geen geld

5 voor een functie, nationaliteit of beroep:

Voorbeelden

- Hij is hoofd van de afdeling.
- Zij is Nederlandse.
- Hij is accountant.

Het lidwoord voor werkwoorden

Voor een werkwoord dat je zelfstandig gebruikt, zet je altijd *het*.

Voorbeeld

het beschrijven van de productieketen

(maar: **de** beschrijving van de productieketen)

Meervoud van zelfstandige naamwoorden

Het bepaald lidwoord bij het meervoud van zelfstandige naamwoorden is altijd *de*.

Voorbeelden

- de zin – de zinnen
- het woord – de woorden

Lidwoord van samenstellingen

Het lidwoord van een samenstelling voegt zich naar het laatste woord van de samenstelling.

Voorbeelden

- de namen + het bestand = **het** namenbestand
- het probleem + de situatie = **de** probleemsituatie